

**1941 анз
22 июнь**

ЦУППАРИНСÆЙ АНЗЕЙ РАЗМÆ РАЙДÆДТА УСТУР ФИДИБÆСТОН ТУГЪД

Устур Фидибæстон тугъди рæстæг немугаг-фашистон æрбалæборгути ныхмæ Цæгат Иристони зæнхæбæл ци карз тугъдтитæ цудæй, уонæн сæ тæккæ æверхъаудæртæ адтæнцæ Сурх-Дигори алфамбулай 1942 анзи декабри. Аци гъæу знаггæй исугæгдæ кæнуни тугъдтити бæгъатæрæй фæммард æнцæ 320 советон æфсæддон æма афицери. Уони байвардтонцæ гъæуи бæрæгастæу æнсуварон цирти. Æвæрд син æрцудæй еумæйаг циртдзæвæн, сæрмагонд мраморон фæйнæгутæбæл ба финст æрцудæнцæ сæ имисуйнаг рохс нæмттæ.

Цæун райдæдта 1993 анзи мартъий

Дигорæ

0+

№10 (791) 2021 анзи 24 мартъи – кæрдæгæзмæлæни мæйæ

БÆРÆГБОН

УЕДАГÆ КÆМИ НÆЙЙЕС, УОМИ БÆЛАСÆ ДÆР НÆЙЙЕС!..

Рæхги, 25 мартъий бæрæггонд цæудзæнæй Уæрæсей културти косæги Бон. Раст зæгъгæй, нæ фидибæстон културти кæцидæр къабæзтæн ес сæхе профессионалон бæрæгбæнттæ – циртдзæвæнтæ гъæуай кæнуни Бон, музейи Бон, театри Бон, уæрæсейаг мухури Бон, кинои Бон, киунугæдæнтти Бон... Фал 2007 анзи 28 августи Уæрæсей Президент ци Указ рауагъта, уомæ гæсгæ ба нисангонд æрцудæй еумæйаг бæрæгбон – Уæрæсей културти косæги Бон. Æма уæдæй ардæмæ алли анз дæр æй аллихузон зæрдæмæдзæугæ мадзæлттæй исцитгин кæниуонцæ. Аци анз, нуриккон тæссаг эпидемиологон уавæрти фудæй, ка 'й зонуй, уоййасæбæл паракхаттæй бæрæггонд не 'рцæудзæнæй. Фал уæддæр зæрдигæй рагацау арфæ кæнæн, нæ адæми цардиуаги агъазиау нисанеуæг кæмæн ес, еци къабази еугур косгутæн, нæ зæрдæ син зæгъуй берæ зингæ исфæлдистадон æнтæстдзийнæдтæ, цæмæй сæ арфиаг кустæй райгонд уонцæ.

Индийаг номдзуд финсæг æма философ Рабиндранат Тагор (1861-1941) кæддæр уотæ финста: «Кæцифæнди наци дæр гъæуама æ зунди цирагъ хуссун ма уадза – цæмæй иннæ нацити хæццæ еумæ рохс кæна дуйне. Æ цирагъ кæмæн расæттуй, еци адæмæн дуйнеуон бæрæгбони бунат нæбал фæууй.

8

Нæ газеткæсгутæй аци къарæ ка фæууина, уонæй хъæбæр беретæ, уæлдайдæр ба нæ аййевади архайгутæ уайтæккæдæр бафæсмæрдзæнæнцæ Газайти Николайи кизгæ Зойи. Уомæн æма нæ дзиллæн зундгонд æй куд искурдиадæгин аййевадон архайгæ, куд уодикондæй æма зæрдихаттæй дессаги рæсугъд адæймаг. Кæд ма нерæнгæ уалдзигон уазалгомау рæстæг æй, уæддæр ин æ къарæ ба мухур кæнæн, сæрдигон

дарæси 'й, уотемæй. Æма е хумæтæги нæй – сæрдæ адæймаг уодæнцойнæ хæссуы, æма Зойæ дæр æ царди 'гъдауæй, нæ Иристони уодварни хæзнати цитгийнаг карни сæрбæлтау е 'новуд фæллоинæй, æ берæ арфиаг гъуддæгутæй нæ дзиллæн зæрдрохсдзийнадæ хæссуы. Æцæгæйдæр уотæ ке æй, е уи баруагæс уодзæнæй, мæнæ нæ газети абониккон номери 4-5-аг фæрстæбæл ци æрмæг мухургонд æй, уой бакæсгæй.

АХСГИАГ ФАРСТА

КА ДÆ ХÆРДИ ЦÆУН КÆНУЙ, КА БА – УРДУГИ...

Ес уæхæн рагон таурæхъ. Цæветтонгæ, номдзуд Насреддинæ еу силгоймаг æрбацудæй æма ин гъаст кæнуй:

– О, дзурддзæугæ Насреддин, дæ хуарзæнхæй, ести мин баунаффæ кæнæ. Мæ фиццаг лæг мин еудадзугдæр хилæ кодта. Нур мин дуккаг лæг ес, æма мæ ейæ ба алли бон дæр саунад искæнуй. Ци киндæуа? Куд си фæййервæзон?

– Хуарз уосæ, Хуцаумæ ковæ, цæмæй дæ лæгæн берæ цæрæнбон радта!.. – загъта Насреддин.

– Е ба куд? – ниддес кодта силгоймаг.

– Дæ фиццаг лæг дин хилæ кодта, айæ ба дæ еунæг бон дæр æнæ надæй нæ уадзуй. Дæ дуккаг лæг ку рамæла æма æртиккаг хатт лæгмæ ку 'рцæуай, уæд уой къохæй ба мæрдтæмæ бацæудзæнæ... Уомæ гæсгæ ба фæразæ нæдтитæн, уæдта Хуцаумæ ковæ, цæмæй дæ дуккаг лæг хъæбæр берæ фæццæра...

Аци таурæхъ зæрдæбæл æрбалæууй, нæ республики маршрутон таксити куст фæдбæл хъаугъатæ рæстæгæй-рæстæгмæ ке рауайуй, уомæ гæсгæ. Маршруттæй кæцидæртæбæл косæг къуæртти куст зæрдæмæдзæугæ ку нæ рауайуй, уæд сæ æндæртæй фæййевунцæ æма... Тæдзунæгæй сæх-сæх уаруни равзуруни хузæн рауайуй.

Куд зонетæ, уотемæй бæлцæнтти ласуни еугур хабæрттæ кæддæр æнæгъæнæй дæр æнхæст кодта паддзахадон транспорт.

3

Номдзуд уруссаг философ Иван ИЛЬИН (1883-1954) финста: «Кæцифæнди адæм дæр рæстдзийнадæмæ, бартæмæ кæсуй æхе цæстæй – уодигъæдæй, æгъдæуттæй, иннети æнгæс нæй, æфсармæн, бийнонти цардарæзтæн, хуæрзвæтти хицæгтæн аргъ кæнуй хердигонау; æ дин, æ бæлдитæ æма пæддзахадон инстинкт дæр æнцæ хехузон...»

ЦАРДИУАГÆ ФÆРНÆЙДЗАГ УОДЗÆНÆЙ, АДÆМ ДÆЙ ЗУНДИ ХЪАУРÆЙ КУ АРАЗОНЦÆ...

АЙРАЗМÆ куд фегъосун кодтан, уотемæй евгъуд æр-тиккæги Дзæуæгигъæуи арæзт æрцудæй Цæгат Иристони пусулмæнтти Уодварнон управлений дзуапдæттæн-æвзарæн конференци. Уой кустид кадгин иуазгутæй ка архайдта, уони хæццæ æмбурди хуæдфæсте фембалдæй Республикæ Цæгат Иристон-Аланий Сæргълæууæг Битарти Вячеслав.

Цæгат Иристони разамонæг зæрдиаг æгасцæуай загъта Цæгат Кавказ æма Хъалмухъи республики муфтийтæн, райарфæ син кодта, Цæгат Иристони пусулмæнтти съезди архайуни зæрдтагонæй ке исаккаг кодтонцæ, уой туххæй.

Конференций Цæгат Иристони пусулмон æхсæнадæ муфтийæй æмгъæлæсæй нæуæгæй æвзурст æрцудæй Гуæцæлти Хаджиморат. Уой фæдбæл Гуæцæли-фуртæн республики Сæргълæууæг сæрмагондæй райарфæ кодта.

Цæгат Иристони пусулмæнттæ се 'ууæнкæ нæуæгæй бавдистонцæ Гуæцæлти Хаджиморатбæл, – загъта Битарти Вячеслав. – Æз дæр мæ зæрдæ дарун, республики сабур æма хуæзон царди сæрбæлтай пусулмæнтти Уодварнон управлений хæццæ не 'мгустадæ идарддæр дæр ахедгæ ке уодзæнæй, уобæл.

Фембæлди архайгутæ æрдзурдтонцæ Пæддзахадон хецæудзийнади оргæнтæ æма дини еугæндти 'хсæн æмгустади ахедгæдæр кæнуни, бæсти алли адæмти æма алли динти минæвæртти 'хсæн фæдуддзийнадæ, кæрæдзæй лæдæрундзийнадæ æма нимаундзийнади, лимæндзийнадæ æнгомдæр кæнуни гъуддаги фæдбæл архайди хæццæ баст фарстатид туххæй.

– Сабурдзийнадæ æма национ фæдуд гъæуай кæнун еумæйæг ихæс æй хецæуади пæддзахадон оргæнтæ æма дини еугæндтæн, – фæннисан кодта Цæгат Иристони разамонæг. – Мæ гъудимæ гæсгæ, пæддзахадон æма дини организаци 'хсæн æнгом бастдзийнæдтæ комкоммæ ахе-

дунцæ социалон хуæзондзийнадæбæл дæр. Цæгат Кавкази пусулмæнтти Координацион центри сæрдар Исмаил Бердиев æма иннæ радзубандигæнгутæ арфæ ракодтонцæ Битарти Вячеславæн æма иннæ фусунтæн, хуарз сæ ке исиуазæг кодтонцæ уой туххæй.

Нур ба цубурæй зæгъдзинан, Цæгат Иристони пусулмæнтти фарæстæймаг конференци куд рацудæй, уой туххæй.

Уой кустид Цæгат Иристони пусулмæнтти æхсæнадти номæй æвзурст делегаттæй уæлдай ма архайдтонцæ нæ республики Хецауади Сæрдари хуæдæйæвæг Фадзайти Æхсарбег, Цæгат Кавкази пусулмæнтти Координацион центри сæрдар Хъæрæсе-Черкесий муфтий Исмаил-хаджи Бердиев, национ рахастдзийнæдти фарстатид фæдбæл министр Цуцити Аслан, Кæсæг-Балхъари муфтий Хазрат-Али-хаджи Дзасежев, Адыгей æма Краснодари крайи муфтий Аскарби-хаджи Карданов, Хъалмухъи республики муфтий Султан-Ахмад-хаджи Каралаев, Абу Ханифи номбæл Цæгат Кавкази пусулмон университети ректор Шарабуттин-хаджи Чочаев, Дагестани муфтийи хуæдæйæвæг Ахмад-хаджи Надирбеков, Цæцæни республики муфтийи хуæдæйæвæг Сульян-хаджи Курбанов, Горæтгæрон райони сæргълæууæг Гаглойти Алан æма иннæтæ.

Æмбурди делегаттæ, иуазгутæ æма сæрмагондæй Республикæ Цæгат Иристон-Аланий муфтий Гуæцæлти Хаджиморатæн райарфæ кодта нæ республики Сæргълæууæг Битарти Вячеслави номæй Фадзайти Æхсарбег.

Фадзайи-фурт æ радзубандий куд баханхæ кодта, уотемæй Гуæцæлти Хаджиморати разамундæй Иристони пусулмæнтти управлений къохи фæстаг фондз анзей дæргъи бафтудæй агъазиу æнтæстдзийнæдтæ республики адæмти 'хсæн ли-

мæндзийнадæ, кæрæдзæй лæдæрундзийнадæ, ирæзгæ фæлтæрти 'хсæн патриотон гъомбæладæ ахедгæдæр кæнуни фарстатид.

Республики пусулмæнтти Уодварнон управлени фæдар бастдзийнæдтæ исаразта Цæгат Кавкази республикитид пусулмон управлени хæццæ. Лимæндзийнадæ æма æнгомдзийнади уедæгтæ фæдардæр кодта республики 'хсæн, зæрдиагæй архайдта республики пæддзахадон æхсæнадон æма æндæр конфессионалон организацити архайд æхсæнадæн пайдахæсæг хузи фæххуæздæр кæнуни гъуддæгитид.

Иристони пусулмæнтти фарæстæймаг конференцимæ арфи финстæг исæрвиста Уæрæсей Президенти Администраций медполитики управлений хецæуи хуæдæйæвæг Михаил Белоусов.

Съезди архайгутæн æма сæрмагондæй Гуæцæлти Хаджиморатæн зæрдиагæй райарфæ кодтонцæ сæ радзубандитид Исмаил-хаджи Бердиев, Кучити Руслан, Цуцити Аслан æма Гаглойти Алан.

Съезди архайгутæ байгъустонцæ пусулмæнтти Уодварнон управлений сæрдар муфтий Гуæцæлти Хаджиморати дзуаппон докладмæ. Е лæмбунæг æма бæлвурдæй радзурдта, фондз анзей дæргъи е 'мгустгæнгитид хæццæ сæ къохи ци æнтæстдзийнæдтæ бафтудæй, уони туххæй. Æ радзубандий кæрони фæббæрæг кодта, сæ размæ идарддæр ци ахсигæ ихæстæ лæууы, дини, адæмти медастæу лимæндзийнадæ, кæрæдзæй лæдæрундзийнадæ фæдардæр кæнуни, экстремизм æма терроризми нихмæ архайуни гъуддæгитид.

Муфтийи дзуаппон радзубанди делегаттæ банимæдтонцæ хуарзбæл æма нæуæгæй æмхузонæй исгъæлæс кодтонцæ сæ разамонæги равзарунбæл. Республикæ пусулмæнтти разамонæгæй нæуæгæй æвзурст æрцудæй Гуæцæлти Хаджиморат.

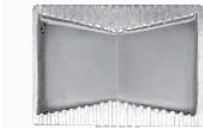
КЪОСТАЙ ЦИТГИН НОМИ АККАГ КА ИСУОДЗÆНÆЙ?..

РЕСПУБЛИКÆ

Цæгат Иристон-Аланий Сæргълæууæги размæ Хетæгкати Къостай номбæл пæддзахадон преми литературæ æма аййевади къабази дæттунид фæдбæл къамис игъосун кæнуй, 2021 анзи преми райсуни фæдбæл æрмæгутæ æмбурд кæнун ке райдæдта, уой туххæй (преми лæвæрд æрцæудзæнæй Хетæгкати Къостай райгурæн бон – 15 октябрий).

Преми райсуни фæдбæл гæгъæдитæ ист цæунцæ Хетæгкати Къостай номбæл пæддзахадон преми литературæ æма аййевади къабази райсунмæ авторон уадзимистæ бадæттунид фæдбæл фæтти (фæдаргонд æрцудæй Республикæ Цæгат Иристон-Аланий Сæргълæууæги 2018 анзи 28 майи фæдаргонд 156-аг Указæй) бундорбæл аци анзи 14 мартыйæй 1 июни уæнгæ.

Къамис æркæсунмæ есуй, Иристони аййевæдон культури аккаг бунат ка байахæста, уæдта æхсæнади 'рдигæй устур аргъгонд кæмæн æрцудæй, уæхæн авторон уадзимистæ (куд хецæн авторы, уотæ авторон коллективти уадзимистæ дæр). Уæл-

дæрамунд уадзимистæ мухургонд æма æвдист гъæуама æрцудайуонцæ 2019-2020 æнзти (гъома, преми раттунид анзи 1 январий уæнгæ).

Преми райсунмæ кандидатуритæ бадæттунид барæ ес хецæудзийнади æнхæстгæнæг æма бунæттон оргæнтæн, æхсæнадон еугæндтæн, косæндæнттæн, организацитæн, ахургæндæнттæ æма исфæлдистадон коллективтæн.

Еугур фарстатæ дæр исбæлвурд кæнæн ес уæхæн телефонтæй: 8(8672) 53-08-22, 8(8672) 53-39-06.

Феппайуинаг: исæвзургæ эпидемиологон уавæр хинцгæй, хуæздæр уодзæнæй премимæ бавдист æрмæгутæ уæхæн электронон почтæй: zppg@rso-a.ru барветун (æрмæгутæбæл фæббæрæг кæнун гъæудзæнæй «Къостай преми»).

Адрес: Сæребари фæзæ, 1, 337-аг косæнуат (бæстихаймæ бацæуни туххæй рагацау бадзорун гъæудзæнæй уæлдæрамунд телефонти номертæй; адæймагмæ гъæуама уонцæ санитарон хегъæуайкæнуинади фæрæзнитæ (маскæ æма æрмкъохтæ)).

ГÆРÆНТÆ – НАРКОТИКТИ ÆНÆЗАКЪОН ЗЕЛДОХÆН

РЕСПУБЛИКÆ Цæгат Иристон-Аланий Сæргълæууæг Битарти Вячеслав си сæрдареуæг кодта, уотемæй адтæй наркотикти æнæзакъон зелдохи нихмæ Республикон къамиси радон æмбурд.

Фембæлди райдайæни Битарти Вячеслав куд фæннисан кодта, уотемæй наркотикти æнæзакъон зелдохи фарстатæ ахсигæ æнцæ, куд дуйнеуон æмвæзадæбæл, уотæ Уæрæсей Федераций, уæдта Цæгат Иристони дæр.

Наркотикти æнæзакъон зелдохæн фæдæттæ ка аразуй, еци фудгæнæг къуæрттæн пæддзахадид 'рдигæй гъæуама уа аккаг нихкъуæрд.

– Зундгонд куд æй, уотемæй Уæрæсей Президенти Указæй фæдаргонд æрцудæй 2030 анзи уæнгæ Уæрæсей Федераций наркотикти æнæзакъон зелдохи нихмæ архайдид пæддзахадон стратеги. Фарстамæ бардареуæг еугур ведомствитæ дæр сæ архайд гъæуама еци документти аккаг райаразонцæ, ахедгæдæр мадзæлттæ аразонцæ наркотикти æнæзакъон зелдохæн гæрæнтæ æвæруни гъуддаги. Федералон æма республикон ведомствитæй уæлдай, стратегий уагæвæрдтæ æнхæст кæ-

нуни гъуддаги бæрнон ихæстæ æвæрд цæуй муниципалитетти сæргълæугутæбæл дæр, – загъта Битарти Вячеслав.

Уой фæсте æмбурди архайгутæ байгъустонцæ профилон ведомствитид дзуаппон радзубандитæмæ, фæббæрæг кодтонцæ аци анзи архайдид сæйрагдæр фæндæгтæ. Сæрмагонд æргом æздæхт æрцудæй, æнагъонтæ æма фæсæвæди 'хсæн наркотиктæ парахат кæнуни нихмæ ци профилактикон мадзæлттæ арæзт цæуй, уомæ.

Дзубандий архайдтонцæ Республикæ Цæгат Иристон-Аланий Парламентти Сæрдар Алексей Мачнев, Цæгат Иристони сæйраг федералон инспектор Челæхсати Владимир, республики Сæйраг тæрхондонид Сæрдари хуæдæйæвæг Гусати Сергей, наркотикти нихмæ архайдид Къамиси аппарати разамонæг Луизæ Лебедева, республикон министрæтæ æма ведомствитид разамонгутæ, уæдта тухи структуритæ æма муниципалитетти минæвæрттæ.

Республикæ Цæгат Иристон-Аланий Сæргълæууæги æма Хецауади пресс-службæ

Зундгонд советон, партион æма æхсæнадон архайæг, партий Цæгат Иристони обкоми кæддæри фиццаг секретарь (1953-1961) Æгкæцати Михаили Фурт Владимирид райгурдбæл 25 мартый æнхæст кæнуй дæс æма фондзинсæй анзи (1911-2000).

КА ДÆ ХÆРДИ ЦÆУН КÆНУЙ, КА БА – УРДУГИ...

Абони уомæн æ кой дæр нæбал æй. Æ рæстæ-ги си аллихузон къуæхцитæ æгæр ку исберæ 'нцæ æма æ архайд æгæр ку исдзурд-таг æй, уæд фæззиндтæнцæ хецæн адæймæгути маршрутон такситæ æма 'й сабургай-сабургай бустæги райеуварс кодтонцæ. Нуртæккæ ай-дагъ Дзæуæгигъæуи бæлццæнттæ ласуни куст æнхæст кæнунцæ 1300 хуæдтолгей бæрцæ. Еци маршрутон таксити хецæуттæ нин, бæлццæнт-тæн, æнæ кълумпи æма алцæмæй æнхæст кустæй зæрдитæ бæргæ æвардтонцæ. Фал берæ цæмæй-дæрти уотæ нæ рауадæй. Уони куст рæстæгæй-рæстæгмæ хъæбæр исд-зурдтаг уй. Мæнæ нур дæр бабæй еци маршрутон такситæбæл косгутæ исаразтонцæ сæрмагонд æмбурд, кæцими хъæбæр тингунæй дзурдтон-цæ сæ сагъæссаг фарстатæ фæдбæл, сæ куст син цидæр «амалгиндæртæ» байсунмæ ке гъавунцæ, уобæл.

Хъазити Александр æй 29-аг маршрути бригадир. Æ радзубандий е загъта:

– Нæ къуари ес дуинсæй ху-æдтолги, æма ни нур тас бацудæй, еугурæйдæр æгустæй ку байзайæн, уомæй. Нæ республики промышлен-ность æма транспорти министради хæццæ фондз анзæй размæ ци бад-зурд бафинстан, уомæн иуни фæууод-зæнæй æ рæстæг. Æма куд базудтан,

уотемæй æй райидарддæр кæнун æма нæ хæццæ косунмæ нæбал гъавунцæ. Уæхæн уавæри 'нцæ иннæ маршрут-тæбæл косæг къуæрттæй дæр бере-тæ. Неци фау нæмæ ес æрхæссæн, косæн закъони бундорбæл, фæдæн хъалонтæ. Нæ хуæдтолгитæй еуетæ зæронд ке 'нцæ, е раст æй, фал нæуæг хуæдтолгæн æ аргъ æй дууæ милли-он сомей бæрцæ. Ци æфтуйæгæгтæ нæмæ хауй, уомæй цалцæг дæр кæ-нæн, артаг дæр æлхæнæн. Алкæмæн дæр ни ес бийнонтæ, кæстæртæ, уони дарун гъæуй. Æма цæмæй нæуæг ху-æдтолгитæ балхæнæн, уæхæн равги-тæ ба нин нерæнгæ нæма ес. Уæддæр цæттæ ан нæуæг уавæрти, нæуæг до-мæнтæмæ гæсгæ косунмæ.

Æгустæй ке байзайдзæнæнцæ, уобæл сагъæс кæнунцæ 45-аг марш-рути шофертæ дæр.

– Алкæдæр ни финддæс анзæмæй минкыйдæр нæ лæггадæ кæнуй адæ-мæн, – зæгъуй **Хетъети Реваз**. – Æма нур фæззиндтæнцæ æндæр амал-гъонтæ сæхе хуæдтолгити хæццæ æма гъауама нæ еугурæйдæр райеу-варс кæнонцæ. Уæрæсей закъонмæ гæсгæ, махæн, куд Æмбалади иуонг-тæн, уотæ барæ ес нæхе маршрут-тæ бæл идарддæр косунæн. Республики разамунд нæ фарс ку нæ рахуæца, уæд мах дæр, 50-аг, 22-аг, 11-аг, 13-аг маршруттæбæл косæг шоферти хузæн æгустæй байзайдзинан.

Дзæуæгигъæуи маршрутон так-

сити кусти хæццæ баст лухкæнуйнаг фарстатæбæл æрдзурон æма си хат-дзæгтæ искæнуни фæдбæл æмбурд амудта нæ республики Цæгат Ири-стон-Аланий амалгъонти бартæ гъæу-айгæнæг **Медойти Тимур**. Архайдтон-цæ ма си Базарадон-промышленнон палати сæрдар **Тугъанти Хъазбег**, хъалонтæ æмбурдгæнæг Федералон служби минæвар **Тауасити Анджелæ**, æндæр бæрнон косгутæ.

Маршрутон таксити Æхсæнади сæрдар **Магкати Руслан** æ радзубан-дий куд загъта, уотемæй уавæр къур-цдзæвæнмæ бацудæй.

– Æма ами неци фудгин æнцæ ху-мæтæг шофертæ, – баханхæ кодта е. – Етæ æнхæст кæнунцæ, ци фирми-ти косунцæ, уони домæнтæ. Гъулæг-гагæн, ести ку 'рцæуа, уæд син сæ исонибонбæл неке батухсдзæнæй. Еугурæйдæр æнцæ фæлтæрдгун шофертæ, кадæртæ си устур сахарти дæр кустонцæ.

Медойти Тимури дзубандимæ гæсгæ, исаразун гъæуй еугур мад-зæлттæ дæр, цæмæй амалгъонти бартæ гъæуайгонд æрцæуонцæ.

– Ес закъон, Конституци, уæдта республики Сæргълæууæг дæр цæт-тæ 'й фæййагъаз кæнунмæ, косун ке фæндуй, уонæн. Ци мадзæлттæ ни-сангонд æрцæуонцæ, етæ гъæуама уотæ æрцæуонцæ æнхæстгонд дæр, цæмæй уавæр шоферти, бæлццæнт-ти æма хецæуади зæрдæмæ дæр фæццæуа æнæмæнгæ.

Еци æмбурди дзубанди фулдæр цудæй хуæдтолгитæбæл косгути бартæ æма уавæрти туххæй. Фал е бустæги раст нæй, уомæн æма еци маршруттæ арæст æрцудæнцæ, цæ-мæй адæмæн транспортон лæггæд-тæ æнхæстгонд цæуонцæ гъæугæ хузи. Æма еци гъуддаг ба нерæнгæ берæ цæмæйдæрти хъæбæр дзурд-таг æй, маршрутон хуæдтолгитæбæл косгутæй беретæ косунцæ, ке си куд бафæндуй, сæхецæн куд хуæздæр æма æнцондæр æй, уотæ. Уотæ ку нæ уидæ, сæ куст адæми зæрдæмæ æнхæстæй ку цæуидæ, уæд етæ дæр, баруагæс уи уæд, багъæуаги маршрут-тон такситæбæл косгути сæрбæл исд-зориуонцæ. Фал...

ГÆТИЙТИ Светлана

ДÆ ЦЪУХБÆЛ КУ НÆ ХУÆЦАЙ...

Уосæпаддзах Шримала дин, æ галауани ци курухон лæг цардæй, уой ку бафæр-сидæ:

– Рæсугъд силгоймæг-тæ фулдæр хатт æнамонд фæуунцæ. Цæмæн уотæ 'й?

Лæг ин дзуапп равард-та:

– Æндаг бакастæй рæсугъд фæуунцæ æма фулдæр сæ фæдауцæбæл фæгъгъуди кæнунцæ. Уæхæн силгоймагæн æ зæрдæ зудæ æма кæрæф æй. Æма цума æ фæдауцæ базайраг æй, уой хузæн æй устурдæр аргъбæл рауæйæ кæнунмæ фæттундзуй. Æма æ уоди нæбал байзайуй бунат ескæ-мæн хуарзи бацæуни менеуæгæн. Амонд ба деденæгæй уæлдæй нæй – гæвзукк мæри нæ зайуй...

– Гæвзукк мæри нæ зайуй... – Гæвзукк мæри нæ зайуй... – Гæвзукк мæри нæ зайуй...

– Цæнкул, сахъат адæймаг фæразондæр æй, уæд-та тундзуй, цæруни монцæй ефтондæр æй æма ин, гъай-гъай, фулдæр æнтæсуй – гæвзукк дæр уой фæрци усуй. Фал бонгинтæй алкæмæн нæ бантæсуй æ берæ мулкæй раст пайда кæнун. Гъо, фал, паддзах, ду мæ уо-нæй цæмæн фæрсис? – рафарста курухон лæг. – Гъуди кæнæ Хуцаубæл, ескæмæн хуарзи бацæунбæл, хæлар-зæрдæ унбæл, уæд амондæй дæр хайгин уодзæнæ æма мулкæй дæр...

Курухон лæги аци фæдзæхст кæмæн балæдæруйнаг æй, уонæн сæ фулдæрæй-фулдæрæмæ гъаргæ дæр нæ бакæндзæнæй. Уомæн æма зундгонд сатирик Михаил Задорнови загъдмæ гæсгæ: «Мах нæ зæрдæбæл гъæу-ама дарæн еу рагон зундгин гъуди: цийфæнди сагъæссаг фарста дæр æй æнтæстдзийнадæмæ нади райдайæн, æ нисанеуæг ин раст ку лæдæрай, уæд. Махæн ба абони нæ сагъæссагдæр фарста æй, хуæрунæй, давунæй, мæнгæт-тæ дзориуæй нин бафсес ке нæбал ес, ейæ. Кæрæдзæ-бæл гадзирахаттæй цæуæн, кæрæдзæй сайæн. Хуæруй-наггæнæг дауы катлет, депутат ба – æфсæнвæндаг...»

Маргарет ДЮРАС, француз-заг финсæг: «Еугуремæй хъæ-бæрдæр сайдтон, еугуремæй хъæбæрдæр ке уарзтон, еци нæлгоймæгтæ...»

Аци силгоймаги загъдмæ гæс-гæ, уотæ зæгъун дæр æнгъезуй, цума уæрæсейаг хецæудзийнади бæрзонд рауæнти бадгутæ, нæ абониккон цардиуа-ги содзагагдæр фарстатæ кæмæй аразгæ 'нцæ, еци министрæ, депутаттæ æма æндæртæ сæ адæми уойбæрцæбæл уарзунцæ, æма 'й еудадзур расайæ-басайæ кæнунцæ, æнхæст кæнунмæ æгириддæр ке нæ гъавунцæ, уæхæн зæрдæвæрдтитæй... Æцæг, сæхе ба нæ сайунцæ – сæхецæн сæ ци бафæндуй, уой уай-тæкки ранхæст кæнунцæ.

Анастасия ВОЛОЧКОВА, балерина: «Етæ метрой æрæм-бурд унцæ, киной æрæмбурд унцæ, кафеи дæр. Фал мæн лæвар концертмæ ба сæ æги-риддæр нæ фæндуй æрбацæун. Дзиллæ, уæхе æрлæдæретæ! Цæсгон уæбæл ес?..»

Мæнæ «хуарз уосæ»! Фиццагидæр бал дæхуæдæг дæхе ку æрлæдæрисæ. Адæм ди зæрдцъæх ку фæ-цæнцæ дæ къæсибадæг миутæй – телеуинуади æма социалон хизæгтæ фæззиннис уæд дæ гириззаг хæ-бæццитæй, уæд æрдæгбæгънæгæй, кæми ба майдæрд бæгънæгæй... Дессагæн, уæд ма син дæ концертти ба уадессагæй ци равдесунаг дæ?..

Æ царди хабæрттæ райара-зунæн ин кæддæр ка фæййагъаз кодта, етæ 'нцæ æхсæз: ахурд-зау – æ ахургæнæги, уосгин фурт – æ мади, æ уарзондзийна-дæбæл ка исустурзæрдæ 'й, еци лæг – æ уоси, æ нисан æ къохи кæмæн фæцæй – æ агъазгæнæ-ги, таргъæдæй райервæзæг – æ надамонæги, ка исдзæбæх æй, еци сæйгæ – æ дохтири...

Аци рагониндийаг æмбесондмæ ма бафтаун æн-гъезуй нæ абониккон цардиуагæй: нури уæрæсейаг бонгинтæ феронх æнцæ, уойисæбæл агъазиау æнай-æнойти ке есбони фæрци рагъæздуг æнцæ, еци адæ-ми. Мадта сæ æверхъаудзийнадæ адæмæн æхецæй ба иронх нæй, æма еци бонгинтæ, адæм си æ фурмæ-стæй карз дзуапп ку æрагора, уомæй нæ тæрсунцæ?..

АДÆМИ ЦÆСТÆ УИНАГÆДÆР ÆЙ!..

УÆЗЗАУ РÆСТÆГ ÆЦÆГÆЙ Æ ФÆДБÆЛ УÆЗЗАУ УАВÆРТÆ ÆРБАЛАСУЙ?..

Абони нæ цардиуагæ уæхæн æй, æма си уæлдæй уæззаудæр зиндзийнæдтæ æвза-рæн?.. Уæхæн фарста æхсæнадон цæстингас бæлвурд кæнуни Еугураерæсеуон центри æсгаргутæ уæрæсейæгтæй кæмæ равард-тонцæ, уонæн се 'мбесæй фулдæр (58%) куд нимайунцæ, уотемæй нæ бæсти æкономикæн æ тæккæ уæззаудæр рæстæгæтæ нæма ра-лæудтæнцæ. Уой хæццæ сæ 17% ба уотæ зæгъунцæ, æма Уæрæсе сæ абони æвзаруй еци уæззаудзийнæдтæ, 15% ба уотæ æнгъæ-лунцæ еци зиндзийнæдтæ райевгъудæнцæ. Сæ зæрдæ уойисæбæл кæмæн нæ рохс кæ-нуй, уæхæнттæ фулдæр æнцæ 18-24-анздзуд фæсæвæди, Мæску æма Петербурги цæргути 'хсæн, уæхæн сæ зæрдуйагæ, сæ материалон уавæртæ, лæгъузбæл ка нимайуй, еци адæй-мæгутæн дæр. Мах ба ма уой зæгъуйнаг ан, æма 'ртасгутæ уæхæн æрфарст абони, царди æнæмæнгæ гъæугæ продуктти æргътæ æрра ирæзтмæ ку ниццавтонцæ, ку исаразиуонцæ, уæд, баруагæс уи уæд, нимадзтæ бустæги æндæрхузон рауайиуонцæ...

**58% – Еци рæстæгутæ
ма нæ разæй
хезунцæ**

**17% – Абони сæ
æвзарæн
нæхебæл**

15% – Райевгъудæнцæ

**10% – Мæ бон нæй
бæлвурд дзуапп
раттун**

Номдзуд французаг финсæг Эжен ИОНЕСКО (1909-1994) уотæ финста: «Исфæлдистадон кæсæг еунæггæй ку байзайуй, уæддæр хебарæ нæ фæууй. Айдагдæр уой бон æй (зонгæ-зонгæй кенæ ба æнæбары), адæми фулдæр хаййæн бæрæг ка нæма 'й, уæхæн фæндонтæ, бæлдитæ, царди гъæуагитæ, рæстдзийнадæ рæвдесун. Æма сæ адæм бони фæстагмæ райсунцæ,

ГАСАНТИ Валерий,
журналист, финсæг

ИСФÆЛДИСТАДОН надбæл ку æрлæудтæн, уæддæй фæстæмæ мæмæ цæстуарзонæй æ цæстæ ка даруй, аййевади, культуры сосæгдзийнæдтæ, сауæнгæ си листæг фæззæлæнтæ мин цæстуарзонæй ка амудта æма нерæнгæ дæр ма амонуй, еци арфиаг æма хæларзæрдæ адæймæгтæй еу æй Газайти Зойæ, звукорежиссер, Национ телеуинуади «Иристон ТВ»-й сæрмагонд авторон программæ «Æнусон Фарн»-и разамонæг, Республикæ Цæгат Иристон-Аланий культуры æскъуæлхт косæг. Е хори тунти хузæн тавуй æ ездондзийнадæй æма æ табедзæдзийнадæй æ уарзон æмкосугти, лимæнти æма зонгити. Къæрцгъос æй сæ алкей тухстаг фарстатæмæ, фæййагъаз кæнуни алли гъуддаги дæр, æхе некæд фæййеуварс кæнуи.

Мадта æ кусти куд арæхстгин æма фæлтæрдгун æй, уой амонун некæмæн гъæуй. Зойи хузæн звукорежиссертæ æнцæ Уæрæсæй æма Иристони уодварни аййевади агоргæ æма æнæиссергæ адæймæгтæ. Нæ аййевади косугти алли кари минæвæрттæй Зойи туххæй ахид фегъосæн ес уæхæн зæрдиаг загъд, гъома, цалинмæ нин Зойæ ес, уæдмæ Иристони аййевадæн, адæмон æма классикон музыкæн, национ дзурдаййевадæн, нæ дзилли уодварни æцæг хæзнатæн фесæфæн нæй-йес. Æма аци гъудий æцæгдзийнадæ, арви рæсогдзийнадæй бæрæгдæр ке æй, уой рæстæг равдиста. Зойæ нур дæс æма дууинсæй анæмæй фулдæр лæггадæ кæнуи нæ дзиллæн, се 'хсæн тауй æцæг аййевади æносон хæзнатæ. Уал анæмæ аййевади алли жанрти адæмон, классикон, нуриккон музыки, театралон аййевади, зæлтæфинсуинади гъуддаги ци арф æма берæвæрсуг

зонундзийнæдтæ æрæмбурд кодта, уонæн хумæтæг дзурдтæй аргъ искæнæн дæр нæййес. Уомæ гæсгæ 'й уодварни хæзнати цæугæ цирагъдар, бундорон æма энциклопедион зонундзийнæдти хецау ку рахонæн, уæд хъæбæр раст уодзинан. Уомæн æма, уой хузæн изæдæнгæс силгоймагæй раст зæгъун, Хуцауи зæрдæ балхæнуни хузæн æй.

Зойи æвæллайгæ уоди æма арф зунди, арфиаг хъиамæттæ æма уодæллойнæн бæрзонд аргъгонд æрцудæй Хонсар Иристони дæр — æрæги ин исаккаг кодтонцæ аци республики культуры æскъуæлхт косæги кадгин ном. Æма ин уой фæдбæл хъæбæр æхцæуæнæй арфитæ кæнгæй, нæ зæрдæ ин зæгъуй фарни хæццæ берæ æнзти хæссæд æ зундæй, зæрдæхæлардзийнадæй, уоди устур æма ахедгæ хуарзæнхитæй ма нæ берæ æнзти куд тава, Иристонан куд зæрдиаг лæггæдтæ кæнуи, уæхæн зæрдаййев цард куд кæна берæ æнзти, уой ин Дуйней фарни æма нæ изæдти цæстæ бауарзæд.

Адæми цæстæ уинагæ 'й. Зæрдæй игъосун æма зæрди цæститæй кæсун ка фæразуй, нæ адæми æцæг аййевади хæзнатæ ци 'нцæ, уой ка лæдæруй, уæхæн адæм нерæнгæ дæр ма нæ республики берæ ес. Уонæн сæ фулдæрей искурдиадæмæ гæсгæ, уæдта, ке зæгъун æй гъæуй, мæхе фæндонæй Зойæй ракурдтон, цæмæй нин æ гъудитæ зæгъа еу цалдæр фарстай фæдбæл. Æма мин æ хæццæ ци дзубанди рауадæй, уой уæ размæ хæссун:

— Аййевадæ, культуры хæццæ дæ цард кутемæй исбастай?

— Ахур кодтон Алагери дуккаг астæуккаг ськолай. Еци рæстæг си директорæй куста æнæгъæнæ Уæллагери коми е 'гъдау æма арф зундæй игъустгонд лæг, искурдиадæгин ахургæнæг Боцити Кирилл. Музыкæ ба нин лæвардта Мистулати Тамарæ. Е мин рартаста мæ вокалон искурдиадæ. Адтæн ськолай ахурдзаути хори солисткæ.

ГАЗАЙТИ Зойæ:

«УÆЛМОНЦ ГЪУДИТÆЙ ДЗИЛЛИ КА НИФСГУН КÆНУЙ, ÆЦÆГ АЙЙЕВАДÆ Е ÆЙ!..»

Архайдтон райони æма республикон исфæлдистадон конкурсти. Байхæссинæ си раззаг бунæттæ. Республикон конкурстæ арæзт цудæнцæ Дзæуæгигъæуи «Сæрдигон театр»-и. Е уидæ устур бæрæгбон æнæгъæнæ Иристонан дæр.

Аци ськолай ма мæ хæццæ еу рæстæг ахур кодта Суанти Ким, фæстæдæр иссæй зундгонд зартæгæнæг. Е разæнгардæй архайдта ськолай зартæгæнуги æма драмон къуæртти. Фæндзæймаг къласи адтайдæ, æвæдзи, фиццæг хатт уæд фегъустон, Хетæгкати Къостай дзурдтæбæл арæзт зар «Æнæ хай» куд заруй, уой. Æнахур дессаги гъæлæс ин адтæй уæд дæр. Фæстæдæр ба æ искурдиадæ никки ирддæрæй æма агъазиаудæрæй ма раргом æй. Еууæхæни ба ськолай драмон къуари исæвардтонцæ пьесæ «Бахчисарайский фонтан». Суанифурт си сæйраг архайгæи сорæт куд дæсни æма арæхстгинæй исаразта, е ма абони дæр мæ зæрдæбæл лæууй.

— Ахури æнзтæй ахиддæр цæхуæн цаутæ æрлæууй дæ зæрдæбæл?

— Ськолай ахургæнгæй мæ зæрдæмæ фулдæр цудæнцæ географий, литературы, уруссæг æвзаги уроктæ. Истори дæр берæ уарзтон. Амудта нин æй Æмбалти Мирзæ. Æ алли урок дæр адтæй хъæбæр цæмæдессаг æма медесгун. Рагон дуйней, Устур Фидибæстон тугъди туххæй нин ку дзоридæ, уæд имæ хъæбæр æхцæуæнæй игъустон.

Æнæмæнгæ ма мæ зæгъун фæндуй Бутати Хъантемури туххæй, райдайæн кълæсти нин адтæй ахургæнæг. Нуртæккæ кæд мæхе мæ финстигъæдæй растаун мæ бон æй, уæд айдагдæр уой фæрци. Абони дæр æй ахид æримисун. Хъæбæр хуарз ахургæнæг нин адтæй. Мах, æ ахурдзаутæ, аргъ ин кодтан, берæ 'й уарзтан. Архайдта Устур Фидибæстон тугъди. Дардта æфсæддонни дарæс, галифе хæлаф æма цулухътæ. Нуртæккæ дæр æ сорæт мæ цæститæбæл ахид рагъазуй.

Хестæр кълæсти мин уруссæг æвзаг лæвардта Тотойти Зинаидæ, алгебрæ — Маэрзойти Габо. Хъæбæр дæсни ахургæнæг адтæй Габо, уотæ лæмбунæг байамонидæ нæуæг æрмæг, æма уой фæсте уæлæнхасæн урокмæ цæттæ кæнун дæр нæбал гъæуидæ. Сæрмагонд ахурадæ ба райстон Дзæуæгигъæуи музыкалон училищæй. Ами дæр мин адтæй дессаги ахургæнугтæ: Æчети Аркадий, Дзуццати Зарæ, Николай Петров (лæвардта нин оркестри дæсниадæ). Фиццæг хатт нæ æнæгъæнæ къуарæй е бахудта радиой оркестрмæ байгъосунмæ. Е адтæй дзæнети бунат. Еци рæстæг си дирижерæй куста Геннадий

Овечкин. Уой размæ нæ симфонион оркестри концертти ахид уинæ. Фал мæ радиой оркестрмæ фиццæг хатт æрбакодта Николай Петров. Уоййасæбæл дессаг адæм адтæнцæ, æма сæ рази уолæфун дæр не 'ндиудтон. Ескæд аци оркестр пленкæбæл финсдзæнæн æма музыканттæн, раст нæ цæгъдетæ, зæгъгæ, зæгъдзæнæн, е ми æруагæс дæр некæд бацайдæ.

— Берæ æнзти дæргъи кустай Паддзахадон телерадиокомпани «Алани»-й звукорежиссерæй. Æма косун ку райдæдтай, еци фиццæг бæнттæй фулдæр дæ зæрдæбæл ци бадардтай?

— Телеуинуади райдæдта мæ дæсниади фæндаг. Кустон си звукооператорæй. Æрбаййафтон си, æ дæсниадæ зæрдæй ка уарзта, æма 'й хъæбæр хуарз ка зудта, уæхæн адæми: Бетойти Марийи (адтæй телеуинуади разамонæг, кустмæ дæр мæ е райста), Æгъуарти Æхсарбег (телерадиокомитети разамонæг), Виктор Пастони, Мæхъити Ирини, Мерденти Юрийи, Николай Адамови, Хъайтухъти Аслани, Гуриати Гермæни, Золойти Лиди. Мæн бабарæ кодтонцæ Николай Адамовæн. Е мин амудта дæсниади сосæгдзийнæдтæ.

Телеуинуади цубур рæстæг ракустон, уотемæй мæ раййивтонцæ радиокomiteмæ. Ами дæр æрбаййафтон, абони Иристон сæрбæрзонд кæмæй æй, уæхæн косугти, журналистти: Хъодзати Æхсари, Беккузати Дзамболати, Фæрдзинти Бариси, Мæхæмæтти Ахурбег, Дзанайти Зари, Геннадий Булахи, Дзугати Савелий, Дзаболати Люси, Хъургъосты Марийи. Сæ рази, ку зæгъун, уолæфун дæр не 'ндиудтон. Уой ма уомæ гæсгæ дæр зæгъун, æма нури доги уавæртæ куд исæнахуртæ 'нцæ, мæ зæрдæмæ си ци нæ цæуй, е æй, нуртæккæ фæвæд хестæрти рази сæхе бустæги æндæрхузон ке дарунцæ. Уæди дзамани нæмæ æгъдау æма уагæ бæрзонд æвæрд адтæнцæ.

Радиой косгæй мин цæстуарзонæй сæ арф æма берæвæрсуг зонундзийнæдтæ лæвардтонцæ Такъæти Валоди æма Есиати Сулейман. Абони мæ бон фæдарæй зæгъун æй, кæд мæ дæсниади мæ къохи ести бафтудæй исаразун хуарзæй, уæд айдагдæр аци дууæ адæймагæй фæрци. Мæнæн Хуцау устур арфæ ракодта, аци дууæ хуарз хестæри мæ фарсмæ ке адтæнцæ, уомæй. Муртæ куд финсун æма сæмæ куд игъосун, уæдта микрофон раст куд æвæрун гъæуй, еугур еци хабæртæ мин Валоди æма Сулейман байамудтонцæ. Æз сæ некæд феронх кæндзæнæн.

Магнитофони лентæбæл уадзимис

Поэт, журналист КЪАДЗАТИ Станислав, ГАЗАЙТИ Зойæ æма радиой (фоно-теки косæг) КЕЛЕХСАТИ Раисæ.

ниффинсинæ, уæдта идарддæр ба бахауи-дæ радиой фонотекæмæ. Ами дæр кустон-цæ, æ фæллойнадон ихæс дæсни æма бæрнонæй ка æнхæст кодта, уæхæн дууæ адæймаги — Хъулати Динæ æма Зианидæ Малицкая. Зæгъæн ес, æма фонотекæ етæ исаразтонцæ. Сæ карздæр домæн адтæй е, æма пленки кыопбæл гъæуама æнæ-мæнгæ финст адтайдæ æ автори æма зар-тæгæнæги нæмттæ, муггæгтæ, кæд финст æрцудæй, цал минутти игъусуй, еугур еци бæрæггæнæнтæ. Нæ фонотеки куст хъæ-бæр бæрзонд æмвæзадæбæл æвæрд адтæй. Сауæнгæ ма нæмæ нæ фæлтæр-дзийнади хæццæ базонгæ уни зæрдтæй Стъараполæй, Краснодари крайæй, Тæтæ-рæй дæр иссæуиуонцæ.

Фонотеки косгутæй ма мæ зæгъун фæндуй дууæ адæймагей туххæй, етæ 'нцæ Бигъдæти Зойæ æма Келехсати Райæ, аци дууæ адæймагей æновудзийнадæ сæ дæсниадæбæл дессаги дессаг æй. Æдæх-сæвæ-æдæбонæ фæллад нæ зонгæй, æн-хæст кодтонцæ сæ размæ æвæрд ихæстæ.

— Берæ артисттæн, зартæгæнгутæн, музыканттæн балæггадæ кодтай, сæ гъæлæстæ, сæ уадзимистæ син фæф-финстай магнитофони лентæбæл. Нур си ахиддæр ке æримисис?

— Æз мæхе хъæбæр амондгун хонун уомæй, æма нæ зундгонд композиторæ Кокойти Тæтæрхъан æма Аслани, Плити Христофор æма Гæбæрати Ильйа, Хахан-ти Дудар, Æлборти Феликси, Цорионти Резвани хæццæ зонгæ ке адтæн, сæ десса-ги музыкалон уадзимистæ син пленкæбæл ке финстон.

Мадта Ирон театри æрдухæрæни искурдиадæгин артисттæ: Тæбæхсаути Бало, Сланти Къоста, Саламти Къола, Цæрукъати Александр, Хъариати Тамарæ, Гъæргинти Варя, Икъати Серафин, Туме-нати Еленæ, Икъати Мæирбег, Хъалæгати Федя, Хурумти Урузмæг... Еузагъдæй, нæ Ирон театри æцæг стъалутæ ка адтæнцæ, уонæн сæ еугурей хæццæ дæр кустон, игъ-устон син комкоммæ сæ дессаги гъæлæ-стæмæ. Сæ хæццæ исфæлдистадон кусти æмкъæхдзæф кодтон. Уомæй хонун мæхе хъæбæр амондгун.

Мадта нæ зартæгæнгутæ Суанти Фе-дæр æма Ким, Котолити Марийæ, Билаон-ти Долорес, Годжицати Исахъ (куд дессаги артист æма зартæгæнæг адтæй).

Хестауни туххæй æй нæ зæгъун, фал мæ аци аййевади дæснитæ исахур кодтон-цæ музыкæмæ, спектакльмæ, аййевадон уадзимистæ раст игъосунбæл, раст аргъ син кæнунбæл, æцæг аййевадон уадзимис нецæййагæй æртасунбæл. Кæд сæ уодигъ-æдæй аллихузон адтæнцæ, уæддæр си мæ-хецæн берæ хуарздзийнæдтæ райстон.

Уæгъдæ бон мин некæд адтæй. Ал-кæддæр нæ зæлтæфтинсæн студи (Горь-кийи гъæунги ма адтæй уæд радиой хæд-зарæ) адтæй адæмæй идзаг. Сæ хæццæ косгæй си алкæмæн дæр сæ зæрдира-хаст уидтон æма уомæй кодтон мæхецæн пайдайæг, бæлвурд хатдзæгтæ. Мадта хехъæппæресадон аййевади зундгонд архайгутæ Кæсæбети Митя, Гулчети Епо, Къодоти Геуæрги, Гуриати Ваню, Цæгæра-ти Созурухъ, Хæдзарæгати Дарья, Сланти Æхсарбег, Дзиццойти Шамил, Скъиати Мо-

рат, Дзугати Барту, Фæрниати Мæдинаæt, Хæуитати Агубе. Етæ адтæнцæ нæ адæми исфæлдистади фарнæ бæрзонд ка хаста ирон æфсармæ æма æгъдауи рохс кæмæй цудæй, уæхæн адæм. Хъæбæр ахид æма устур æхцæуæнæй имисун абони дæр еци рæстæгутæ.

— Дæумæ гæсгæ, нуртæккæ нæ наци-он музыкалон аййевадæ ци уавæри æй?

— Гъулаггæн, еци гъуддаги Уæрæсе цæмæй гъæрзуй, еци «нез» махмæ дæр æрбахъæрттæй. Нуртæккæ нæ бæсти ра-диостанцитæмæ ку игъосай, уæд си цæй-бæрцæ æнæхъола, æнæуод зартæ фегъ-суй, е нæ, фал ходуйнаг æма аллайæг æй. Дессаг ба е æй, æма син куд ес барæ эфи-ри унæн.

Махмæ дæр, Иристони, нуртæккæ заруни барæ ес кæмæнфæнди дæр. Нур-тæккæ мæн зарун ку бафæндæуа, уæд не-кæмæ байгъосинæ, зæгъинæ æма уартæ иннетæ ку зарунцæ, уæд æз уонæй цæмæй æнæ лæгдæр дæн.

Беретæ уæхæн уæлæнгай цæстæй ракастæнцæ аййевадæмæ. Æма син «ма кæнæ» зæгъæг ке нæйис, нæ музыкалон аййевади сæйраг бæлах дæр уой медæ-ги æй. Исахид æнцæ, æ мелодийæй æма дзурдтæй дæр тухарæст ка æрцæуы, уæхæн нецæййаг, уæлæнгай зартæ. Нæ зартæгæ-нгутæ ба зарунцæ, ци зар кæнунмæ исарæх-сиуонцæ, уой нæ, фал циуавæрфæнди зар разарунмæ дæр сæ нифс бахæссунцæ.

Алли зартæгæнæг дæр гъæуама зона е 'сфæлдистадон равналæнтæ. Æма уомæ гæсгæ аразæ æ репертуар. Е ба уомæн уотæ 'й Уæрæсей æма Иристони дæр, æма нæмæ ке нæбал ес аййевадон со-веттæ. Советон цардарæзти рæстæг еци советтæ алли аййевадон ардзæстити дæр адтæнцæ. Сæ иуонгтæ адтæнцæ зундгонд поэттæ æма зартæгæнгутæ, музыканттæ, артисттæ, аййевадæртасгутæ. Етæ æв-зариуонцæ зар кенæ цагъдæн æ тексти æма мелодий медес, æ арæзт, æ темæ. Æма ку бæзидæ, уæд сæ унаффæй уад-зимис эфири райгъусидæ. Раст зæгъун гъæуы, еци аййевадон советти кусти дæр аййеппитæ адтæй, фал еумæ райсгæй сæ

архайд гъæугæ æма ахедгæ адтæй. Теле-радиокомпани «Алани»-й аййевадон совет нур берæ æнзти дæргъи нæбал косуй. Уæд исахид æнцæ уæлæнгай финст зартæ æма музыкалон уадзимистæ.

— Уавæр бахуæнон кæнунæн ба ци хуасæ ес дæумæ гæсгæ?

— Нæуæгæй гъæуы аййевадон совет исаразун. Æ иуонгтæ гъæуама уонцæ, аййе-вади æцæг адæ ка лæдæруй, æ дзурди æма гъуддаги æцæгæй уæзæ кæмæн ес, уæхæн дæсни поэттæ, композиторæ, музыканттæ, музыкантасгутæ. Айдагъдæр уæд уавæр хуæздæрæрдæмæ раййевдзæнæй.

— Аййевади надбæл ка лæууы æма исфæлдистадон архайд æ карнæн ка равзурста, еци фæсæвæдæн ба ци ба-фæдзæхсисæ?

— Сæ равзурст надбæл цæугæй фæс-мон куд нецæбæл фæккæнонцæ. Сæ дæс-ниади сæхебæл æновудæй куд косонцæ, фулдæр зонундзийнæдтæ райсунмæ си куд тундзонцæ æма е сæ къохи куд æф-туйа. Нуртæккæ концерттæмæ ку бацæуай, уæд тухгин къохæмдзæгъд ци зартæгæ-нæгæн æма зарæн искæнунцæ, е фулдæр хатт еци къохæмдзæгъди аккаг нæ фæууы. Еци гъуддагбæл æз хъæбæр дес кæнун. Хъæбæр мæ фæндуй, цæмæй нæ аййе-вадæуарзгутæ, æцæг музыкæ ци 'й, уой лæ-дæронцæ æма 'й æнкъаронцæ. Уæд син царди дæр хуарз лæгъузæй æртасун дæр æнцондæр уодзæнæй.

Уомæй уæлдай ба мæ фæндуй, цæ-мæй æригон фæлтæр ахиддæр профес-сионалон музыкæмæ куд игъосонцæ. Фал имæ кæми гъæуама игъосонцæ? Фæстаг къуар анги радиой финст ку неци цæуы, уæд. Телеуинунади ци нæуæг студи арæзт æрцудæй, уоми кæддæр ниффинстон куль-тури министрди адæмон инструментти ор-кестри (æ аййевадон разамонæг æма дири-жер Уæрæсей Федераций адæмон артист

Гæздæнти Булат). Фал мæ уомæй уæлдай ма фæндуй паддзахадон филармоний нæ ирон адæмон инструментти оркестри (æ дирижер Ходи Олег) музыканттæ ци уадзи-мистæ цæгъдунцæ, уони, уæдта ма фоль-клорон инструменталон къуар «Къона»-й музыкалон уадзимистæ ниффинсун.

Аци кæстæрти хъæбæр фæндуй нæ фидтæлти музыкалон хæзнатæ цардмæ раздахун. Æма ибæл архайгæ дæр кæнун-цæ. Фал сæ аййевади хæццæ нæ дзиллæ хæстæгдæр æма хуæздæр зонгæ ку уидæ, е мæ хъæбæр фæндуй, æма уомæн ба фадут гъæуы. Уомæй уæлдай нæ симфо-нион оркестри дæр нур кæдæй нурмæ нæ-бал ниффинстон. Нæ композиторти абони фæлтæр ци уадзимистæ исфæлдесунцæ, етæ дæр радиойæй финст нæ цæунцæ, гъулаггæн.

— Зойæ, адæймаг исонибони хуæз-дæр нифсæй цæруй. Æма дæ бæлдитæ Иристони аййевади фарнæн нæртон æф-серæ куд рафтауонцæ, уой дин зæгъуй нæ зæрдæ. Де 'ргом æма зæрдibun гъу-дитæ нæ газеткæсуги рæнгъæмæ ке ра-хастай, уой туххæй ба дин арфæ кæнун!

КЪАРТИ:

1. Звукорежиссер ГАЗАЙТИ Зойæ (гале-уæрдигæй), журналист ФÆРДЗИНТИ Барис, диктор ÆБОЙТИ Риммæ.
2. Журналист МУКАГЪАТИ Геуæрги æма ГАЗАЙТИ Зойæ.
3. Журналист РЕУАЗТИ Аллæ (гале-уæрдигæй), сæйраг инженер ХЪА-НУХЪУАТИ Инессæ æма ГАЗАЙТИ Зойæ.
4. Республукон радиой зæлтæфин-сæн студий косгутæ: ФÆРДЗИНТИ Тамарæ (галеуæрдигæй), ГАЗАЙТИ Зойæ, АБАЙТИ Азæ æма АЛИККАТИ Тамарæ.

Номдзуд музыкалон архайæг, ЦÆГАТ Иристони Фæллойни Бæгъатæр, ГÆЗДÆНТИ Булат, ГАЗАЙТИ Зойæ, Цæгат Иристони адæмон артисткæ (Ирон театр) ДЗБОЙТИ Зойæ æма журналист ГАСАНТИ Валерий.

ЦЪОППОЙТИ Валоди

Æ ТÆМÆССАГ ФÆНДУРДЗАГЪД АБОНИ ДÆР ИЗÆЛУЙ НÆ ЗÆРДИТИ...

ЗУНДГОНД ФÆНДУРДЗАГЪДÆГ ЦЪОППОЙТИ ВАЛОДИЙ РАЙГУРДБÆЛ ÆНХÆСТ КÆНУЙ 70 АНЗИ

**ГАСАНТИ
Валерий,**
журналист,
финсæг

ФÆНДУРДЗАГЪДИ аййевадæн æ уедæгтæ хъæбæр арф æнцæ. Иристони фæндурдзагъди профессионалон скъола нæ национ аййевади медбæсти цæмæй бундоронæй æрфедар адтайдæ, уомæн еу æма дууæ анзи нæ багъудæй. Æ хуæдхуз искурдиати фæрци, фæндурдзагъди профессионалон дæсниадæн æ хуæргæнæгæй ка баскъуæлхтæй, уонæй еу адтæй Республикæ Цæгат Иристон – Аланий културти æскъуæлхт косæг, дæсни музыкант æма ахургæнæг Цъоппойти Валоди. Æ фæндури зæлтæмæ ин еу хатт ку байгъосай, уæд дæ уоди рæбунтæ, зæрди уедæгтæ æнæ фæйгайгайгæ нæ фæуудзæнæнцæ. Дæ цæстити размæ уодæгас, цæугæ мæсугги хуæн исисдзæнæнцæ фидтæлтикон царди нивтæ, хуæнхаг адæми цардфæлтæрд цæсгæнтæ, хуæнхон зæллæгæнагæ сауæдæнтæ æма æхсæрдзæнтæ.

Цъоппойти Валоди музыкæ æ сабийбонтæй фæстæмæ бауарзта. Æригон биццеуи зæрдæргæвддзийнадæ æнæ бафеппайгæ нæ фæцæнцæ æ ниййергута – мадæ Дусæ æма фидæ Геуæрги. Кæд аци ездон æма хуæдæфсармæ хестæртæ профессионалон аййевадæмæ неци барæ дардтонцæ, уæддæр сæ зæрдитæ рохс адтæнцæ, Валоди културæн лæггадæ кæнун фæндагбæл ке æрлæудтæй, уомæй. Æма нæ фæррæдудæнцæ.

Музыкалон инструменттæй Валоди фулдæр бауарзта аккор-

деон. Æлхæнгæ ба ин æй Мæскуй бакодта æ мади 'нсувæр Солтан. Куддæр аци музыкалон инструмент биццеу рауидта, уотæ ибæл базуртæ базадæй. Æма 'й æ гъæбесæй нæбал иста. Ци уати адтæй, е байдзаг æй музыкæ зæлтæй. Уонæмæ лæмбунæг нийгъустонцæ Валодий хестæртæ. Æхцæуæн син ке адтæй, уой ба игъустонцæ сæ ездон медбилти худтæй.

Фæстæдæр Валоди ку рагъомбæл æй, уæд æхе медæгæ фæдарæй искарста: «Æз гъæуама исуон музыкант». Æма 1967 анзи бацудæй Дзæуæгигъæуи музыкалон-педагогон училищæмæ. Ами ин æ зонундзийнæдтæ æргом кодта зундгонд музыкант, рохситауæг Александр Шахмурадов. Уоми Валодийæн фулдæр фæдуртæ фæцæй теори æма аккордеони аййевадон гæнæнтæ хуæздæр æма арфдæр базонунæн. Ахури фиццаг æнзти Александр æвæппайди бафепайдта Валодий æрдзон искурдиати равналæнтæ, æ зæрдæргæвддзийнадæ. Æма имæ лæмбунæгдæр æ цæстæ дарун райдæдта, ахури программæй уæлдай ма æ хæццæ ахур кодта дуйнейи æма уруссаг устур композиторти уадзимистæ. Студент уогæй, Валоди аккордеонбæл цагъта композиторæ Арам Хачатуряни æма Римский-Корсакови музыкалон хæзнатæ «Танец с саблями» æма «Полет шмеля». Уæдмæ Валоди архайун райдæдта æхуæдæг мелодитæ гъуди кæнунбæл дæр.

Æцæг искурдиадæгин адæймаг ездонæй, хуæдæфсармæй фæддаруы æхе. Раст уæхæн адæймаг адтæй Валоди. Училищей ци зонундзийнæдтæ райста, етæ имæ фæгæ нæ фæккастæнцæ. Æма уомæ гæсгæ бацудæй Краснодари културти институтмæ. Æма си æнтæстгинæй каст фæцæй дирижери æма зæртæгæнæги къуæртти

разамонæги хайадæ. Ахури фæсте Иристонмæ ку иссудæй, уæд никки зæрдиадæргæй бавналдта исфæлдистадон кустмæ. Æ аййев цæгъдтитæ ахиддæр райдæдтонцæ игъусун радио æма телеуинунадæй. Ахид æй аййевадон равдистити архайунмæ æрбахониуонцæ аци аййевадон ардзæстити редакторæ æма журналистæ. Мæнæ мин си куд радзурдта зундгонд режиссер, телеуинунади ветеран Берозти Тамарæ:

– Валоди адтæй искурдиадæй æма ездондзийадæй æнхæст адæймаг. Аййевади ин адтæй æхе армдзæф æма къохирайст. Некæци фæндурдзæгъдæги хæццæ 'й фæххæлæмулæ гæнæн ес. Фидтæлтæй нæмæ ци мелодитæ байзадæй, уони дæр рæсугъдæй хаста адæми рæнгæмæ. Уонæй еу æй «Туркмæцæугути цагъд». Ку имæ игъосай, уæд цидæр æнахур мæтгæл зæлти уацари бахауи адæймаг. Нæ фидтæлтæ сæ райгурæн уæзæгæй æбæргæ надбæл ке цудæнцæ, сæ сæрæн, сæ идарддæри хъисмæтæн ке неци зудтонцæ, уой хъæбæр раст равдиста Валоди.

Мадта кафунаен ци цæгъдтитæ кодта Цъоппой-фурт, уоми ба ирдæй равдиста фидтæлтикон царди тузмæг, фал деси æфтауæг нивтæ. Етæ цæститæ рази рауайунцæ цохъати, кураетти, сабур ездон кафт кæнгæй. Еци еу рæстæг аййев æй сæ къахрайст æма иуæнгти змæлд. Сæ къæхтæ ба цума цагъди алли зæлмæ игъосгæй змæлунцæ, уотæ зиннуй адæймагмæ.

Валодий адæм фулдæр зудтонцæ, куд аккордеонæй цæгъдæг, фал нæхе хроматикон фæндурбæл дæр æ армдзæф хъæбæр хуæдхузæй бæргæ дардта. Мадта ин ци симди цагъд æма валъс байзадæй, е ба! Иристони адæмон поэт Чеджемти Æхсари хæццæ сæ еумæйаг ис-

фæлдистадон æмгустдзийнади тиллæг дæр бæркадгин адтæй. Сæ зæртæ «Цъæйдон», «Тæхынц сыгъзæрин азтæ», «Хъайырти Хъазыбеджы зарæг» æма æндæртæ ахид игъусунцæ абони дæр радио æма телеуинунадæй. Адæмæн æнцæ уарзон. Мадта сæ сæ репертуармæ хуæдахур æма профессионалон зæртæгæнгута æма музыкантæ разæнгæрдæй ке хæссунцæ, е дæр хуарзæн æримисуйнаг куд нæй. Етæ 'нцæ: Хутугати Маринæ, Илурти Риммæ, Секъинати Альбинæ, Хадихъати Аллæ, Койти Аллæ, Дзуццати Сослан, Лалити Хъазбег æма Габанти Марат.

Цъоппой-фурт устур лæггадæ бакодта нæ културæн, куд рохситауæг æма æригон музыкантти гъомбæлгæнæг. Е бундор æрæввардта Ногири музыкалон скъолайæн. Æхсæвæ – бон не 'ртасгæй, архайдта аци гъæуи нæуæг аййевадон ардзæстити рохс иссодзунбæл. Ардæмæ æрæмбурд кодта дæснийæй – дæснийдæр æма фæлтæрдгундæр ахургæнгутæ. Исаразта син исфæлдистадон, методикон кустæн еугур гъæугæ фæдуртæ.

Абони кæд аци скъолай бундорæвæргæ æгас нæбал æй, уæддæр æй нæ иронх кæнунцæ, уарзонæй æй имисунцæ аци ардзæстити ахургæнгутæ. Валодий ка нæ зудта, еци æригон фæлтæрæн ба зæрдиадæй радзуронцæ æ царди ирд, бæрæвæрсуг искурдиати туххæй. Сауæнгæ ма æхуæдæг бацæттæ кодта æма мухури рауагъта ирон фæндурдзагъди мелодити нотити æмбурдгонд. Раздæр куд загътон, уотемæй Валодий музыкалон сеси бунæй ци уадзимистæ радзурдæй, уони фæйвæдзигæнæн неке хæццæ æма нецæй хæццæ ес. Æнцæ хуæдхуз æма зæрдæмæ арф ка кезуй, уоди рæбуйнаг къумтæ ка рохс кæнуй, уæхæн уадзимистæ.

Валоди къуар анзей дæргъи бакуста Хетæгкати Къостай номбæл паддзахадон университети адæмон кафти æскъуæлхт ансамбль «Иристон»-и. Ами дæр айдаг æ ездон дзурд, фæзмæлд адтæнцæ устур зунди скъола, аци ансамбли алли архайгутæ дæр имæ кастæнцæ раст хеуони цæстæй.

Зæгъун ма гъæуи уой дæр, æма Валоди айдаг дæсни музыкант нæ адтæй, фал ма адтæй хуарз бийнонти хестæр. Æ бийнойнаг Лариси хæццæ исгъомбæл кодта æртæ хъæболи: фурт Марат, кизгуттæ Маринæ æма Зæлини. Етæ дæр сæ фиди фарнæ æма кади номæй сæрустур æнцæ. Адæми 'хсæн æнцæ нимади æма æгъдаудæттæг кæстæртæ.

Лæгæн æ цард æнзтæй баргæ нæ фæууы, фал адæми 'хсæн ци ном ниууадзуй, уомæй. Республикæ Цæгат Иристон-Аланий æскъуæлхт архайæг, искурдиадæгин фæндурдзæгъдæг Цъоппойти Валоди цалдæр анзей размæ фæцæй æ зæнхон цард. Фал æ хуарз гъуддæгутæй, æ искурдиадæ æма аййевадæй ци фæд ниууагъта, уомæн фесæфæн нæйис. Æ рохс ном арфаг дзиллити зæрдити байзадæй æнæстæмæ.

РÆХГИ, 27 мартый бæрæггонд цæудзæнæй театри Æхсæнадæмон бон. Сæ еци профессионалон бæрæгбонбæл Ирон театри аййевадон коллектив æмбæлгæй нæуæг спектаклæй «Нæ фехъуыстон, ма зæгъ». Æвæргæ ба 'й никкодта театри аййевадон разамонæг æма сæйраг режиссер Цæгат Иристони æма Кæсæг-Балхъари æскъуæлхт артист Уалити Геуæр. Уогæ аци спектакль нæуæг исхонун æнгæзуй, аци театри сценæбæл нæуæгæй æвæрд ке æрцудæй, айдагдæр уомæ гæсгæ. Æндæр ба...

– Зундгонд драматург Гаглойти Владимир финст пьесæ «Нæ фехъуыстон, ма зæгъ»-мæ гæсгæ спектакль Ирон театри сценæбæл фиццаг хатт æвæрд æрцудæй егъуд æноси 80-аг æнзти, – зæгъуй Уалити Геуæр. – Æ сюжет æй хуæмæтæг. Фал æ бундори æвæрд ес, лæмбунæгæй расагъæс кæнун кæбæл гъæуи, уæхæн гъуди. Кæстæрти рахастдзийнæдтæ сæ хестæрти хæццæ, сæ уозæлд ниййергутæбæл.

Аци спектакль айдаг театрæн æхе сценæбæл æвдист нæ цæудзæнæй, фал ма 'й ласдзæнæнцæ республики сахартæ æма гъæутæмæ дæр. Хуарз æма уонæми културти ардзæстити спектакльтæ æвдесунæн ес аккаг фæдуртæ.

Спектакль «Нæ фехъуыстон, ма зæгъ»-и театри фиццаг хатт исæвæрдта Уæрæсей Федераций аййевæдти æскъуæлхт архайæг, искурдиадæгин режиссер Цихити Мæирбег. Æма си сæйраг сорæттæй еу – Госæхизи уæд рагъазта Республикæ Цæгат Иристон-Аланий адæмон артисткæ Дзгойти Аллæ.

– Нур дæр мин аци спектакли сæйраг архайгутæй еу, Ладинкай фæлгонц исаразуни барæ ке равæрдтонцæ, уой туххæй хъæбæр арфæ кæнун æ режиссер Уалити Геуæрæн, – зæгъуй Аллæ. – Мæ размæ 'й рагъазта Уæрæсей Федераций æскъуæлхт артисткæ Уртати Вæрæ. Дуинсæй анзей размæ ма аци спектакли гъазтонцæ Советон Цæдеси адæмон артист Саламти Къола, Уæрæсей Федераций адæмон æма æскъуæлхт артистæ Годжицати Исакъ, Беккузарты Орзетæ, Суанти Хъазбег, Медойти Светланæ æма нæ республики адæмон артисткæ Дзбойти Зоя. Спектакли архайд æма гъуди советон доги адтæй акуталон. Нур ба æ гъуди никки вазугиндæр æй. Æма мæ хъæбæр фæндуй, цæмæй театрамæ æрбацæуайтæ æма 'й фæууинайтæ, фæсмон нæ фæккæндзийнайтæ.

**ДРЕТИ
Тæтæри,**
(1918-2014)

БАБО ÆМА БАГА

КЪУМÆЛЛÆГКАТИ

Бабо æма Сугъарати Бага цардæнцæ Будури Дæргъæвси. Цардæнцæ еу мади зæнæги хузæн, æнæ кæрæдземæй берæ рæстæг нæ фæразтонцæ. Бабо цардæй гъæуи кæронмæ хæстæг, Кæсæги арæнтæй 400-500 метрей бæрцæ. Адтæй ин кæсгон лимæнтæ — кæнгæ æнсувæртæ. Кæсгон æвзагбæл дзурдта кæсæгæн сæхецæй хуæздæр. Е 'рдхуæрдтæ адтæнцæ ездæнттæй, номдзуд æма дзурддзæугæ лæгтæ. Бабо Дæргъæвси цæргутæ æхсæн нимад адтæй кадгин æма æгъдаугин лæгбæл. Æ кæсгон æрдхуæрдти æхсæн дæр адтæй кадгин æма æууæнккин. Хуæздæр æма ин фулдæр æрдхуæрдтæ адтæй Хатути æма Хьогъалухъти гъæути. Æ дзурдæн ин аргъ кодтонцæ, раст цума сæхе гъæути хестæртæй адтæй, уотæ. Кæсгон æрдхуæрдти цæсти куд кадгин æма нимади адтæй, уой туххæй æрхæсдзæнæн æцæг цаутæ.

Еууæхæни Бага рандæ 'й Кæсæги æхгæд гъæдæмæ сог ласунмæ. Фæндадтæй æй хуарз, æмраст тала фатхæдæ сог æрласун. Тала фатхæдæ калун ку райдæдта, уæд фæрæти къупп-къупмæ æ уæлгъос æрлæудтæнцæ дууæ гъæдгæси саргъи бæхтæбæл. Бага балæдæрдтæй, гъуддаг хуарзмæ ке нæ цæудзæнæй, уой. Æмраст æрлæудтæй, æ къохтæ дуа есæгай райвардта æма гъæдгæсæн фегъосун кодта:

— Хатир... Уæллæхи-биллæхи, Бабо умер, дрова туда надо...

Кæсгон гъæдгæстæ, еци хабар райгъосгæй, мæтгæл каст бакодтонцæ Бага-мæ, сæ бæхтæй æрфестæг æнцæ æма, сæ къохтæ райвардтонцæ дуа есæгай æма ин загътонцæ:

— Рубите хорошие дрова.

Еци дзурдти фæсте гъæдгæстæ раздæхтæнцæ æма Хатути гъæуи Бабой кæнгæ æнсувæртæн фегъосун кодтон-

цæ. Бабо «рамардæй», зæгъгæ. Уæхæн хабари фæсте е 'рдхуæрдтæ æрбамбурд æнцæ æма Дæргъæвсмæ исхæрдтæнцæ Бобой зианмæ. Гъæуи бунмæ ку исхæрдтæнцæ, уæд Бабой тургъи дуармæ адæм ку нæ разиндтæй, уæд «мæрддзогойни» адæм фæдузæрдуг æнцæ æма загътонцæ:

— Уæллæхи, Бабо ку рамардайда, уæд æ тургъи дуармæ берæ адæм адтайда.

Се 'мбæлтти ниуагътонцæ гъæуи кæрони, сæхуæдтæ иссудæнцæ Бабой хæдзарæмæ. Сæ еу тургъи дуар æхси гъæдæй бахуаста. Дуари хуастмæ Бабо ракастæй. Кæсгон «мæрддзогойни» къехæй кæсгæй байзайдæнцæ. Бабо ба æ фурцийнæй тургъи дуар урухдæр байгон кодта. Æрдхуæрдти иссуд ку балæдæрдтæй Бабо, уæд сæ медæмæ бахуаста. «Мæрддзогойни» хестæртæ сæ кæстæрти фæстæмæ сæхемæ рарвистонцæ. Хестæртæн косарт ракодта Бабо, æнæ дузæрдугæй балæдæрдтæй, аци «мæрддзогойни» хабар Бага ке исаразта, уой. Фæдздзурдта сæ синхаг кæстæр Билиати Къостанмæ æма ин бафæдзахста: «Цо, мæ хор, уæртæ кæсгони хæццæ бричкæй æма Багай бийнойнаг Дзигитæн зæгъæ: «Бага уотæ зæгъуй, арахъи боцикъя, дан, Къостанæй раветæ». Къостан Бабой фæдзæхст исæмбæлун кодта Дзигитбæл. Дзигит уæлдай неци загъта. Къостан æма кæсгон боцикъя истонцæ бричкæмæ æма 'й Бабой хæдзарæмæ æрбамедæг кодтонцæ.

Цубур дзурдæй, Бабо æ кæсгон æрдхуæрдтæн исаразта æнæнгæлти нæртон кувд. Бадунцæ нард фингитæбæл, кæрæдземæн кувтонцæ, цæмæй се 'нсувæрдзийнадæ никкидæр ма хъаурæгиндæр уа æма сæ кæстæртæ дæр уони фæнзгæй, цæронцæ æнæстæмæ æнсувæрти хузæн. Изæрæрдæмæ Бага гъæдæй топпи фати хузæн æмраст фатхæдæ согтæ бричкидзаг æрбахъæртун кодта сæхемæ. Бричкæ раревæд кодта, æхе ракедзостæ кодта æма е 'фсийнæмæ дзуруй:

— Гъæйдæ, еу арахъ радавæ æма æз аци бæхти сæ бунатбæл исæмбæлун кæнон.

Дзигит æфсæрмихузæй фудгини каст

кæнгæй, дзуапп равардта, боцикъя абони Къостанæн Баботæмæ ку фæлласун кодтай, зæгъгæ, Уомæй уæлдай æндæр дзурд не 'рцудæй. Бага уæхæн дзуаппи фæсте балæдæрдтæй, æ арахъи боцикъя Бабой «мæрддзогойни» амæттаг ке бацæй, уой. Æхе рарæвдзитæ кодта æма æ бийнойнагмæ дзуруй:

— Цæуон æма си мæхуæдæг дæр раковон Хуцаумæ.

Бабо куддæр Багай цæрæнбони туххæй седт рауагъта, уотæ Бага дæр дуари къæсæрæй бахизтæй. Мæрддзогойна æдæмæн æгасцотæ загъта, сæ къохтæ син райста, сæ ниуазæн син баниуазта æма син игъæлдзæг дзубанди байеудагъ æй. Кæсгон иуазгутæ Бабо æма Багай цæрæнбони туххæй сæрмагонд седт рауагътонцæ.

Æхсæвæй-бонмæ седтитæ фæуагътонцæ лимæндзийнадæ æма хæлардзийнади туххæй. Сæумæй фингитæй исистадæнцæ, берæ хуарз арфитæ фæккодтонцæ кæрæдземæн æма кæсгон иуазгутæ рафæндараст кодтонцæ сæ фæрнæйдзæг хæдзæртæмæ.

Дæргъæвси цæрæг адæм рагæйдæр цардæнцæ æма нур дæр цæрунцæ хæларæй сæ синхаг кæсгон гъæути цæргутæ хæццæ. Нæ фидтæлтæмæ уæхæн нæ разиндтайда, кæсгон æрдхуард кæмæн нæ адтæй. Етæ адтæнцæ Фидарати Мæхæмæт, Галот, Михаил, Аслæнбег æма Ханджери, Билиати Бецел, Дзарасати Абечи, Ацци, Баймæтати Батир. Мæ фиди фидæ Бибойæн адтæй, æнсувæри цард ке хæццæ кодта, уæхæн æрдхуард Саугонов Хамзат. Мæ фидæ Геналдухъо дæр Хамзати хæццæ фæццардæй хæларæй, æз дæр ма 'й æрæййафтон. Сæ еугурей нæ фæнни-майдзинан. Еци хæлардзийнадæн ес бундорон рагон æма нуриккон æвдесæнтæ.

Фидарати Мæхæмæти кизгæ Фаткайæн адтæй кæсгон лæг. Бæдтиати Аццейæн ба кæсгон бийнойнаг — æ ном Госпагæ, зæгъгæ. Цъæхилти Знаргъæн дæр адтæй кæсгон лæг, Дрети Гришæн, Фидарати Шамилаен сæ бийнонтæ æнцæ кæсгон кизгуттæ. Мæнæн мæ хуæрæ Комунаре æма Цъæхилти Зоя дæр сæ цард исба-стонцæ кæсгон лæхъуæнти хæццæ. Мад-

та Фидарати Заурбегæн ба æ киндзæ æй кæсгон кизгæ. Нуртæккæ дæр Дæргъæвси цæргутæй беретæн ес кæсгон æрдхуæрдтæ. Уони хæццæ цæрунцæ хæларæй, цæнхæ æма кæрдзин не 'гъау кæнунцæ. Зæгъæн, Фидарати Фидарухъо, Заурбег, Баймæтати Марат, Дзуццати Хъамболат, Дрети Сергей æма никки беретæн. Нур уотæ зæгъæн дæр ес, æма Дæргъæвси цæргутæ кæсгон гъæутæ Хатути æма Хьогъалухъти цæргутæ хæццæ фидтæлтæй нурмæ хæларæй ке цæрунцæ, уой фæрци Ирæфи (Цæгат Иристон) æма Урвани (Кæсæг-Балхъар) районти цæргутæ хæлардзийнадæ федарæй-федарæй кæнуй. Уомæн ес бундорон æвдесæнтæ.

Дууæ райони цæргутæ ахид исæмбæлунцæ æма сæ бæрæгбæнттæ еумæ æрветунцæ. Аци анз дæр бабæй Уæлахези бони кадæн Дæргъæвси гъæуи бунмæ, Ирæфи билæбæл æрдзи гъæбеси, дууæ районеи цæргутæ æрæмбурд æнцæ æма исаразтонцæ еумæйаг бæрæгбон. Æрбахудтонцæ имæ Кирови райони гъæу Ирани цæргутæй дæр. Уонæн дæр кæсгон гъæути цæргутæй ес берæ æрдхуæрдтæ. Бæрæгбони кадæн исаразтонцæ аллихузон спортивон еристæ, никки ма кафунæй æма зарунæй дæр æвзурстонцæ сæ арæхстдзийнадæ. Дууæ райони хестæртæ кæрæдземæн кувтонцæ, цæмæй сæ кæстæрти хæлардзийнадæ æма уарзондзийнадæ кæна хъаурæгиндæр æма федардæр.

Будури Дæргъæвси цæргутæ Хонхи Дæргъæвсæй ку ралигъдæнцæ, уæд нур кæми цæрунцæ, еци зæнхитæ балхæдтонцæ кæсгон гъæздуг Хатути лæгæй. Гъæу Старый Урух дæр уони муггагæй хонунцæ Хатути гъæу. Уæди рæстæги райдæдтонцæ Дæргъæвси цæргутæ кæсгон æрдхуæрдтæ кæнун. Уотæ дзурдтонцæ нæ гъæуи хестæртæ.

Адæймаг райгуруй цæрунмæ æма гъæуама алли адæмихатти хæццæ дæр цæра хæларæй, игъæлдзæгæй, кæрæдзей лæдæргæй. Мæнбæл цæуй 73 анзи æма нæдæр ахур кæнгæй, нæдæр æфсади рæнгъити, тугъди будурти æма никки кусти медæгæ, не 'взурстан нацитæ, цардан æнсувæрти хузæн. Цæмæн ни феронх æй алли адæмти 'хсæн дæр ке ес хæстæгдзийнадæ, уæд куд цæрдзæнæнцæ æма цæудзæнæнцæ кæрæдземæ сиæхстæ, киндзитæ æма хуæрифурттæ? Гæрр, нæбал лæдæрæн нæ тог, не 'стæг, ци кодтан æма ке фудæй кæсæн кæрæдземæ топпи кæсæнæй?

1991 анз.

УЕДАГÆ КÆМИ НÆЙЙЕС, УОМИ БÆЛАСÆ ДÆР НÆЙЙЕС!..

Æнамонд æнцæ цирагъ кæмæн нæййес, еци адæм, фал мин хатти æнамонддæр æнцæ, рохс кæмæ адтæй, фал æй кæмæн байстонцæ, кенæ ба 'й æхуæдæг æвæгæсæгæй ка ниууагъта, еци адæм...»

Æма, цæмæй æ адæмбæл уæхæн бæлах ма æрцæуа, уобæл ба рæстуодæй архайуцæ културæи еугур къабæзти косгутæ. Еци гъуддаги Уæрæсей æнæгъæнæй ци арæст цæуы, уобæл нуртæккæ нæ дзордзинан, фал уой ба æнæмæнгæ зæгъун гъæуы, æма нæ республикæи фæстаг æнзти хъæбæр ахсгаг мадзæлттæ арæст æрцудæй културæи райрæзти фæдбæл. Еци хабæрттæ нæ газеткæсгутæн дæр зундгонд уодзæнæнцæ, уомæн æма уони туххæй аллихузон æрмæгутæ ахид мухур кæнæн нæ газети.

Еузагъдæй, нæ республикæи разамунди еудадзуг цæстдæрд цæуы национ културæи райрæзти фарстатæмæ, равгитæмæ гæсгæ арæст цæуцæ, исаразуинаг си ци ес, е.

КИУНУГÆ КÆСУН — ЗУНДИ РАДÆ!..

Айразмæ уæрæсейаг газеттæй еуеми мухургонд æрцудæнцæ æрмæгутæ хъæбæр ахсгаг фарстай фæдбæл — ци уавæри æй мухургонд киунугæ кæсуни гъуддаг. Зæрдæ си нецæмæй барохс æй. Кæд æма кæддæр нимад адтан дуйней тæккæ кæсагæдæр бæстæбæл, уæд абони ба нæ дзиллæ устурзæрдæ кæнун байдæдтонцæ мухургонд киунугæбæл. Еци æрмæгутæй еуеми еу силгоймаг куд зæгъуй, уотемæй æй æ цæрæнбунат æндæр рауæнмæ раййевун багъудæй. Кæми цардæй, еци фатери ба имæ хъæбæр берæ дессаги киунугутæ адтæй. Сæ еугурæй æ нæуæг цæрæн рауæнмæ фæлласуни равгæ ин нæ адтæй. Рагæлдзунмæ ба хъæбæр æвгъау адтæнцæ. Æма ци сæ фæккæнон, зæгъгæ, батухстæй. Скъолатæй сæ кæмæндæрти раттуйнаг адтæй, фал сæ нæ райстонцæ.

Уотæ цалдæр киунугæдони дæр сæ ерух нæ рахаттонцæ. Уæд исфæндæ кодта сæ берæуæладзугон хæдзари фиццæг уæладзуги æрбацæуæни син дзæбæх бунат ис-кæнон, зæгъгæ, кæдимайди ба сæ цæргутæй еске райсидæ. Неке си неци райста... Æма мæгур силгоймаг, æ цæстисуг калгæй, еци киунугутæ бæститæй фæххаста бугъгалæни размæ. Еци киунугути тæрегъæдæй мæ зæрдæ æскъунгæ кодта, зæгъгæ, гъаст кодта силгоймаг, зæрдæи хуастæ цалдæр бони фæнниуаста...

Еци «незæй» еуцæйбæрцæдæр фæсхæт æй мах дзиллæ дæр. Уогæ уавæр нерæнгæ уойисæбæл тæссаг нæма 'й — киунугæ ма нæмæ Иристони нимади æй: уагъд цæуцæ аййевадон, документалон æма зонадон киунугутæ, æнхæстæй косунцæ киунугæдæнттæ, аразунцæ киунугæ пархатгæнæг мадзæлттæ.

Мадта уой дæр зæгъун гъæуы, æма Цæгат Иристони разамунд еци гъуддагмæ уæлдай устур æргом æздахуй. Нæ республикæи Хецауади Сæрдар Тускъати Таймораз æрæги ци æмбурд исаразта, уоми сæрмагондæй баханхæ кодта.

— Киунугæдæнтти киунугути фондтæ гъæуама фулдæргонд цæуонцæ, е æй хъæбæр ахсгаг гъуддаг. Уой хæццæ ба мæ фæндуй, цæмæй адæмæн фулдæр равгитæ уа киунугæдæнтти информатизаций фæрæзнитæй пархатдæрæй пайда кæнунæн. Уомæ гæсгæ, културæи министри æргом æздахæн гъæуы, цæмæй аци фарстатæ æмбæрцæ æнхæстгинæй æнхæстгонд цæуонцæ.

Еци æмбурди ма æркастæнцæ Алагери райони муниципалон исконди разамунди курдиадæмæ, сæ Центрон киунугæдони фондæн аййевадон киунугутæ балхæнунæн коруй 150 мин соми. Æма куд баунаффæ кодтонцæ, уотемæй син еци æхца ратдзæнæнцæ республикæи Сæргълæууæги æма Хецауади фæстауæрци фондæй.

Æрæги ба Цæгат Иристони Хецауади Сæрдар Тускъати Таймораз видеоконференций бастдзийнади уагъæй республикæи културæи министр Къубалти Эльбруси хæццæ ци косæг фембæлд исаразта, уоми дзубанди цудæй културæ æма аййевади къабази сæйраг программæтæ æнхæст кæнуни фарстатæбæл.

Уонæй еу адтæй — театралон аййевади ирæст æма аци аййевадон къабази архайди ахедундзийнадæ дзилли уодварнон гъомбæлæди гъуддаги. Фарæ республикæи театртæ театрдзаутæн сæ раздæриккон уарзон спектакльтæй уæлдай ма равдистонцæ æртиндæс премьерон кустæ. Етæ æвдист æрцудæнцæ театртæн айдагъ æхе стационарон сценитæбæл нæ, фал ма гъæуон районти дæр.

Къубали-фурти дзубандимæ гæсгæ, исфæлдистадон репертуармæ нæуæг уадзимистæ бафтауни фæдбæл куст еудадзуг цæуы. Иристойнаг драматурги зингæдæр пьеситæ театралон сценæмæ æрбаздæхдзæнæнцæ, дуйнеуон классикæ дæр иронхуати нæ байзайдзæнæй.

Тускъай-фурт æ радзубандий куд баханхæ кодта, уотемæй театри сценæбæл æвдесун æнгъезуй, адæймаги хуæздæр менеугутæ дзиллæй 'хсæнмæ ка хæссуй, еугур дзаманти уæхæн классикон уадзимистæ. Еци уагæбæл косгæй, театрдзаути ахур кæндзинан арфиаг менеугутæбæл. Актерон дæсниади еудадзугон размæцуд агъаз кæнуй културæи архайди еумæйаг исфæлдистадон ирæзтæн, културæ ба нимад æй æхсæнади берæвæрсуг ирæзти бундорбæл.

Хецауади Сæрдар ма куд баханхæ кодта, уотемæй сæрмагондæй æргом æздахун гъæуы республикæи хехъæппæресадон адæмон театри архайдмæ, æма уой фæдбæл равардта къуар бардзурди.

Дзубанди цудæй нæ республикæи Евгений Вахангови номбæл, Фæллойнадон Сурх Турусай орденæй хуарзæнхæгонд

паддзахадон академион Уруссæг театри исæвзурди 150 анзей бæрæгбонмæ цæттæ кæнуни фарстатæбæл. Цæгат Иристони аци ахсгаг юбилей гъавуй пархаттæй исбæрæг кæнунмæ. Уой фæдбæл нисангонд дзиллон мадзæлтти программæмæ бахастонцæ театри хуæздæр спектакльтæи равдиститæ, литературон изæртæ... Нæкæси, рæхги уодзæнæй Гæздæнти Гайтой роман «Полет»-мæ гæсгæ Уæрæсей фиццæг хатт æвæрд æмном спектакли премьерæ. Майи ба театрдзаутæн равдесдзæнæнцæ Антон Чехови пьесæмæ гæсгæ æвæрд спектакль «Леший», октябри райдайæни ба — Михаил Лермонтови драмæ «Маскарад».

— Театри юбилеймæ æрбахонунмæ ке гъавæн, еци иуазгутаг уодзæнæнцæ Уæрæсей театралон архайди Цæдеси сæрдар Александр Калягин, Мæскай Устур театри генералон директор Владимир Урин æма æндæр зундгонд театралон архайгутаг, — загъта Къубалти Эльбрус. Анзи дæргъи Уруссæг театри туххæй дзиллон хабархæссæг мадзæлтти рауадздинан аллихузон æрмæгутæ, уæдта ма аци културон артдзæсти туххæй исæсдзинан документалон киноивæ.

Фембæлди архайгутаг сæ 'ргом раздахтонцæ културæи къабази косгути профессионалон цæттæдзийнади къæпхæн фæууæлдæр кæнуни фарстатæмæ дæр. Аци анз республикæи културæи аллихузон косæндæнтти 214 косæги нæ бæсти раззагдæр сæрмагонд уæлдæр ахургæнæндæнтти бундорбæл архайдзæнæнцæ дæс-нидзийнадæ уæлдæргæнæг ккурсити (нæ республикæи национ проект «Културæ» ке æнхæст кæнуй, уой фæрци амунд гъуддаг исаразунæн ес гъæугæ фæдуат). Анзи кæронмæ музейи гъуддаги специалистти æрветдзæнæнцæ федералон паддзахадон бюджетон косæндæнттæ «Паддзахадон Эрмитаж» æма «Третьякови паддзахадон галерейæ»-мæ сæ профессионалон цæттæдзийнадæ фæууæлдæр кæнунмæ. Адæмон исфæлдистади жанрти райрæзтæн арæст æрцæудзæнæнцæ районти æма республикон семинар-практикумтæ.

Номдзуд уруссæг ахургонд Николай Трубецкой (1890-1938) кæддæр уотæ финста: «Хехузон национ културæ агъаз æй, хецæн адæймæгутæ цæмæй сæхе балæдæронцæ, базононцæ, уомæн. Е син фæйагъаз уй сæ еумæйаг национ уодиконди бæргутæ психикæ æма æрдзон менеугутæ рартасунæн. Уомæн æма æцæг национ културæи ес, хецæн адæймæгутæ сæхе медæгæ дæр ке иссерунцæ, уæхæн æууæлтæ. Уой рæуаги син равгæ фæууы сæ хъалпæ æнцондæрæй рартасун æма син аргъ искæнун (културæи агъазæй). Хуæдхуз национ културæ хецæн адæймæгутæн фæдуат фæддæттуй сæ «æз» багъæуай кæнунæн, уæдта сæ адæми хæццæ еу гъуддаг аразунæн... Æма «æхе ка базудта», æхе «æз» ка иссирдта, уæхæнттæ цæйбæрцæбæл фулдæр уа, уойбæрцæбæл æнтæстгиндæрæй цæудзæнæй куст хехузи национ цæсгон иссерунбæл, уæдта æцæг национ културæ аразунбæл...»

Номдзуд ахургонди аци гъуди нæ зæрдæбæл дарæн æма, нецæбæл ауæрдгæй, нæ уодварни æносон фарнæ цитгин кæнгæй, нæ културæи агъазаудæр райрæзтбæл хъазауатонæй архайунæй ма уæгæ кæнæн...

ХЕКЪИПАТИ Марина

Дигорæ

Республикон дзиллон æхсæнадон-политикон газет «Дигорæ». Республиканская массовая общественно-политическая газета «Дигора».

Сæйраг редактор: САКЪИТИ Бариси фурт Эльбрус. Редакций адрес: 362015 РЦИ-Алани. г. Дзæуæгигъæу, Къостай номбæл проспект, 11, 6-аг уæладзуг. Тел. 25-22-56 (факс), 55-08-16; 25-93-00. E-mail: gazeta-digora@inbox.ru. Нæ газети сайт: http://gazeta-digora.ru.

Газет исаразæг æма уадзæг: РЦИ-Аланий мухури æма дзиллон коммуникаци гъуддæгуй фæдбæл Комитет. 362003, РЦИ-А, г. Дзæуæгигъæу, Димитрови гъæунгæ, 2. Учредитель и издатель: Комитет по делам печати и массовых коммуникаций РСО-Алания. 362003, РСО-Алания, г. Владикавказ, ул. Димитрова, 2.

Газет регистрационд æй бастдзийнади, хабархæссæг технологитæ æма дзиллон коммуникаци сфери Федералон служби Управлений РЦИ-Аланий. Рег. номер ПИ №ТУ 15 – 00141, 2017 анзи 14 апрели.

Газета зарегистрирована в Управлении Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций по РСО-Алании. Регистрационный номер ПИ №ТУ15-00141 от 14 апреля 2017 г.

Газет мухургонд æрцудæй АБÆ «Рауагъдадæ «Хонсайраг регион»-и. 357600, г. Ессентуки, гъæунгæ Никольская, 5а. Газета напечатана в ООО «Издательство «Южный регион». 357600, г. Ессентуки, ул. Никольская 5 а.

Газет цæуы къуæрей еу хатт — геуæргибони. Рафинсуни индекс: 73946. Тираж 650. Заказ №622. Мухурмæ гъæуама финст æрцæуа — 17.00. Мухурмæ финст æрцудæй — 17.00; 23.03.2021.

Нæ газетæй ист æрмæгæй æндæр мухурон рауагъдади пайдагонд ку цæуа, уæд гъæуама æнæмæнгæ бæргæгонд уа, «Дигорæ»-и ке рафинстонцæ, е.

Финстæгутæ, къохфинститæ, хуздæн рецензи нæ дæттæн, уæдта сæ автортæмæ дæр фæстæмæ не 'рветæн.

Газети ци æрмæгутæ рацæуа, уонæбæл бæрнондзийнадæ хæссунцæ сæ автортæ.

Рекламæ æма игъосункæнуынагтти туххæй «Дигори» редакци æхемæ бæрнондзийнадæ нæ есуй.